

# Koldingbogen

**ÅRSTAL:** 2015

**FORFATTER:** Erik Voss

**TITEL:** Fra Agtrup til Amerika

**KORT RESUME:** Et lille rejseselskab drog i 1880 til USA fra Agtrup. Hvem de var, og hvad de kom til at opleve bliver her beskrevet. Det sker på baggrund af de breve, som blev sendt hjem til familien i Danmark, der vidner om et liv med både op- og nedture.

## Fra Agtrup til Amerika

Erik Voss

Et lille rejseselskab drog i 1880 til USA fra Agtrup. Hvem de var, og hvad de kom til at opleve bliver her beskrevet. Det sker på baggrund af de breve, som blev sendt hjem til familien i Danmark, der vidner om et liv med både op- og nedture.

Vi er hos Jens i Erskine. Fra venstre ses Peter, Marie, Katherine, Anne, Jens, Jacob og Petrea. Hvis året er 1897 er børnene altså to, fire og syv år. Katherine 32 år, Jens 37 år, Jacob 26 år og Petrea 21 år. Foto: Privateje.





### I charabanc til Kolding

- Kør lidt hurtigere far, sagde Katherine.
- Vi har rigtig god tid, svarede Katherines far Trouls, som havde lånt både hest og charabanc hos naboen, som han arbejdede hos. Det var fine sager, som man skulle passe godt på.
- Jamen, hvis der nu er noget i vejen, sagde Katherine.
- Det skal nok gå, bitte Katherine. Jeg har tænkt på alt. Og det varer jo ikke så længe, før vi er der, sagde faderen. Han havde sat mere end to timer af til den mils vej, der var til stationen. Det måtte være rigeligt, da han flere gange havde gået den samme tur på den halve tid.

De to øvrige passagerer sagde ingenting. Den lille pige var stum af forundring. Så langt hjemmefra havde hun aldrig været før. Pigens mor så på sin datter og tænkte, at det skulle blive godt for hende at blive forenet med den far, som hun aldrig havde set.

Ganske rigtig var der næsten en hel time til afgang, da Trouls svingede ind på banegårdspladsen i Kolding. De fik læsset bagagen af. Trouls var helt stolt af den kiste, han havde brugt mange aftener på at snedkerere. Det måtte være en lignende, der fyldt med guld stod for enden af regnbuen. Katherines navnetræk, der var skrevet med sirlige bogstaver, var til at få øje på.

De fik et par store drenge til at hjælpe, og snart stod de på perronen. Der var stadig et godt stykke tid til afgang.

- Den er sgu lidt voldsom, sagde stationsforstande-



Katherines kiste befinder sig stadig i Danmark. Katherines rigtige fornavn var Magdalena. Men efter sin bosættelse i USA benyttede hun kun sit mellemnavn Cathrine, dog med den engelske stavemåde Katherine. Foto: Privateje.

ren, da han kom forbi og så Katherines kiste.

- Hvad! udbrød Trouls. Jeg har lavet den efter de mål, jeg har fået oplyst.
- Jeg henter lige en tomkestok, sagde forstanderen.
- Ganske rigtig, sagde forstanderen, da han kom tilbage.
- Jamen, hvad gør vi så, spurgte Trouls. Katherine skal jo rejse til Amerika!

### Løsningen på et mysterium

Hvordan de fik løst problemet, ved vi ikke. Men sikkert er det, at da Katherine Søes i 1880 skulle rejse fra Agtrup til Amerika, måtte hendes far Trouls tage kisten med sig hjem til matriklen på Bæklandsvej



igen. Jeg så den for år tilbage i Holsted, her var den havnet, efter at den havde stået hos Katherines moster i Bobøl.

Men hvad var det for et selskab, der rejste til Amerika fra Agtrup i 1880?

Katherine, som egentlig hed Magdalena Cathrine, og som i USA kom til at hedde Katherine, var en pige på bare 15 år. Hun blev konfirmeret i april 1880, og fire måneder senere steg hun på toget mod Hamborg for siden at blive sejlet af S/S Herder hele vejen over Atlanten til New York.

I protokollen hos udvandringsagenterne, Mouritzen i Vejle, kan man finde Magdalena Søes fra Agtrup. Men der figurerede også to andre fra Sdr. Bjert. Næmlig Julie Lange og Jensine Beck. Dette var pigen og kvinden fra charabancen. Jensine var Katherines moster. Hun blev født den 7. maj 1852 som den sjette af den søskendeflok, hvoraf Katherines mor var den ældste. Hun var altså 28 år, da de tre drog til USA.

I kirkebogen for Sdr. Bjert er der flere, der hedder Lange, men der er ingen Julie. I hvert fald ikke i omegnen af 1865. Så hvem var hun? Svaret findes på Saron Kirkens kirkegård i Erskine, Minnesota, USA: Petrea J. Lampe blev født i Agtrup den 30. oktober 1876.

I Sdr. Bjerts kirkebog kan man ganske rigtig finde en pige under ovennævnte dato med navnet Petrea Juline Lampe, datter af Jensine Beck. Katherine føl-



Petreas gravsten på kirkegården i Erskine.  
Foto: Privateje.

ges altså med sin knap fireårige kusine. Kirkebogen oplyser desuden, at Petrea var uægte. Jensine Beck var altså kommet i ulykkelige omstændigheder. Men Petreas far havde dog anerkendt barnet, idet Petrea havde fået sin fars efternavn. Som barnefader var nemlig udlagt Erik Lampe fra Ullerup (hvor han blev døbt den 22. oktober 1854) i Slesvig. Det var muligvis ham, de ville opsøge i USA. Han var kommet til landet med S/S Victoria fra Glasgow i 1876. Jensine

og Erik blev viet den 7. september 1880, det var bare tre uger efter afrejsen fra Kolding banegård.

### Hvorfor rejste de?

Udvandringsteorier opererer med begreberne 'pull'- og 'pusheffekten'. Jensine var blevet *tiltrukket* af USA, for dér var hendes barns far og hendes egen kommende mand. Men som enlig mor i Agtrup var hun nok også blevet *skubbet*. Hun var i øvrigt husholderske hos broderen Peter, hvilket fremgår af folketællingen i 1880. Katherine har sikkert også ligget under for 'pulleffekten': Hun blev i al fald som 19-årig gift med Jens Petersen Doctor den 21. februar 1885. Jens blev født den 27. december 1860 i Sdr. Bjert. Han og Katherine har således gået i samme skole. Han var søn af Anne Dorthe Marie født Jensen (i Stenderup 1829) og Peter Hansen Doctor (født i Føvling 1824). Af folketællingen i 1860 havde de tre børn på syv, seks og to år. Ti år senere i folketællingen 1870 figurerer ni-årige Jens som den ældste, mens lillebror Niels var fem år og lillesøster Christiane var to år. Jens' ældre søskende var formodentlig fløjet fra reden.

Efter skolen blev Jens, efter hvad jeg har fået fortalt, uddannet som tømrer og er vel rejst til USA på et tidspunkt. Hvis han og Katherine var blevet kæresten inden hans afrejse til USA, kunne det være disse stærke kræfter, der *trak* i hende. Om Katherine er blevet *trukket* eller *skubbet*, ved jeg ikke. Men hun var i hvert fald ikke den eneste, der udvandrede i de år. I 1880 udgjorde de 15-19-årige 9% af befolkningen men 18,8% af udvandrerne. Langt de fleste i aldersgruppen var dog 18-19 år.

Af de 15-19-årige udvandrere kom de fleste fra landet. Omkring 1830 var kornsalgsperioden begyndt at ebbe ud. Årsagen var korn, der i USA blev fragtet med tog til østkystens havnebyer, hvorefter det tog turen over Atlanten på dampskibe til Europa. De store kornmængder fra USA og Ukraine pressede prisen i bund, således at de danske bønder blev tvunget til at omlægge deres vegetabiliske produktion til en animalsk. Derved blev mange hænder ledige på landet. Unge husmandssønner flyttede enten til byen eller til USA. I de 65 år fra 1850 til Første Verdenskrig udvandrede således ikke mindre end en kvart million danskere. Katherine var imidlertid ikke helt repræsentativ for de unge, idet kvinderne i særlig grad kom fra byerne.

### Oldemor og oldefar i Agtrup

Katherine var mine oldeforældres ældste barn. Min oldemor i Agtrup hed Anna Kirstine Beck (født den 31. august 1837 i Agtrup) og var søster til tidligere omtalte Jensine. I 1860 giftede hun sig som 23-årig med min oldefar i Agtrup, Trouls Petersen Søes (født den 14. februar 1837 i Agtrup), der var karl hos P.A. Eeg, sognefogeden i Agtrup. Kort tid efter skulle Trouls springe soldat. Fra lægdsrullen ved vi, at han målte 66,5 tommer altså knap 169 centimeter. Det var ganske meget for en husmandssøn på dette tidspunkt.

Det unge par havde den store sorg at miste deres seks til syv uger gamle barn, Jacob, nytårsaften. Efter soldatertiden var Trouls karl på *Agtrupgård*, hvilket han blev ved med at være i 50 år. Trouls og Anna fik ikke flere børn inden udbruddet af 1864-



Oldemor Anna Kirstine og oldefar Trouls Søs fotografet i anledning af deres sølvbryllup.

Foto: Oscar Wils / privateje.

krigen, som Trouls deltog i. Han var dog så heldig at blive taget til fange på et tidligt tidspunkt og overlevede krigen. Hans kompagni (det 6. i det 21. infanteriregiment) havde været så langt fremme, at fjenden afskar det fra hovedstyrken. Det foregik ved Jagel, seks til syv kilometer sydøst for Dannevirke. En rastepads på motorvejen bærer i dag navnet. Trouls, nummer 108, blev ført til fæstningen i Magdeburg. Her må han have opholdt sig som fange indtil krigens afslutning.

Trouls blev nok befriet i efteråret 1864, for Katherine kom til verden den 31. juli 1865. Hendes lillebror Jacob blev født den 14. februar 1871. Fra kreaturtæl-

lingen ved vi, at Anna og Trouls på dette tidspunkt ejede en ko, et svin, et får og to lam. Min mormor (Dorthea) Peterine blev født den 6. april 1875 og endelig kom Magdalene til, efter at Katherine var rejst i 1880 (født den 8. oktober). Anna og Trouls har formodentligt tænkt, at når nu den store var rejst bort, skulle den lille have hendes navn.

Økonomisk var det gået fremad. Trouls fik i hvert fald skøde på matriklen Bæklandsvej 3 den 13. maj 1878. Mærkerne efter kreaturbåsene i huset har længe været bevaret, og de er det måske stadig. Det fascinerede nemlig min canadiske fætter meget, da han besøgte stedet i 1992.

### Minnesota i 1880erne

I 1883 slog de første nybyggere sig ned i Erskine, Polk, Minnesota. Den nærmeste by var Crookston og lå cirka 30 miles vestpå. Nybyggerne ankom oftest med en kærre trukket af en ko.

Vejen fra Crookston til Erskine var næppe den bedste i 1885. Men Katherine og Jens var drevet af iver efter at se den lille stump land, de havde købt. Det var 1/8 kvadratmil, svarende til omkring otte tønder land. De har nok heller ikke manglet selskab. Grunden lidt nordvest for Katherine og Jens' kaldes den dag i dag for *Lampes land*. Her har Petrea muligvis boet sammen med sine forældre Jensine og Erik.

Boliger var der ingen af. I stedet gravede man et tørvehus godt ned i jorden. Det følgende år kunne man så bygge et bjælkehus. Nybyggerne byggede



Jensine Beck var min oldemors søster og Petreas mor. Hun havde i en årrække været husholderske for sin bror Peter på Agtrupmark. Foto: Privateje.



Petrea. Billedet er muligvis taget i anledning af forældrenes bryllup. Foto: Privateje.



også skoler til børnene og i en af disse skoler holdt man gudstjeneste. Den første gudstjeneste blev holdt den 1. december 1885. Det fremgår af Saron Kirkens lille skrift, at Katherines mand Jens var med. Formodentlig var han sammen med Katherine og resten af familien.

Det var langt fra paradys på jord, de unge havde fundet. Krat var der nok af, og jorden var sandet. De var landet på et ret øde og ikke videre behageligt sted. Da jeg var på kirkegården i oktober 1992, snoede slanger sig ind mellem mine fødder, mens jeg betragtede Katherines gravsten. Alskens insekter trivedes i den trykkende varme. Til gengæld skulle der være masser af sne om vinteren der 100 miles syd for grænsen til Canada.

### **Petrea skriver hjem**

Jensine holdt ikke til det. Hun var kun 36 år, da hun døde den 14. september 1888. Erik giftede sig igen. Det var livsnødvendigt i disse omgivelser at have en mage. Petrea var endnu ikke konfirmeret og kunne næppe overtage husholdningen. Hvordan *hun* klarede sig, kan man få et lille indblik i ved at læse de breve, hun sendte hjem til Agtrup. Det ældste bevarede brev skrev hun den 16. oktober 1893 i Crookston. Her forklarer hun sin tante og onkel, at *"Moder [...] er gået hjem med sine kære små børn til Jesus. Ja, det er nu mere end jeg havde tænkt, at jeg skulde saa snart være alene igjen."* Det kan ikke være Petreas egen mor, hun her omtaler, men i stedet stedmoderen Kristiane som døde i juli 1893. Hun var blevet syg den 5. juli og havde sagt til Petrea, at hun aldrig stod op mere. *"Men jeg*

*vilde ikke tro det. Jeg sagde jo "Mamma, du bliver nok snart rask igjen."*" Hun betegnede altså Kristiane som *"mamma"*. På dødslejet var hun nervøs for sine små børn, som hun bad den 16-årige Petrea om at tage sig af.

Petrea skrev virkelig godt dansk i betragtning af, at hun rejste til USA som treårig. Brevene afslører desuden, at hun ikke havde nogen dansklærer samt årsagen til hendes danskkundskaber.

Petrea skrev til sin onkel og tante: Peter Beck (født den 30. marts 1840 i Agtrup) og Marie, der boede på Strårupmark. Peter var først murer og siden træskomand. Han var en gudfrygtig mand og holdt søndagsskole i Sdr. Stenderup. En gang om ugen gik han den lille mils vej og retur for at oplyse sjælene. På det praktiske plan var han også from. Hans forældre, altså mine tipoldeforældre, boede hos ham til deres død i henholdsvis 1876 og 1892. Peter havde en søster, der hed Marie, men om det er denne Marie, Petrea kalder tante er uvist, det kunne nemlig meget vel være Peters husholderske, der også hed Marie.

### **Jacob skriver hjem**

I efteråret 1893 skrev Katherines lillebror, Jacob, der rejste til Amerika som 17-årig i 1888, til sine forældre i Agtrup, altså mine oldeforældre. Han glemte ganske vist at datere brevet. Heri omtalte han, at Kristiane var død, og at onkel Erik led af tæring. Han havde desuden haft Petrea med til møde i Frelsens Hær, som hun gerne ville høre tale, og som *"arbejder*

*hårdt og oprigtigt, de er de bedste folk vi har i byen". Han omtalte i få, men afgørende vendinger, den store økonomiske krise, der hærgede landet. Jacob skrev: "Vi har ikke meget at bestille i denne tid på grund af, at her er saa lidt penge, hoteller, storer [forretninger, red.] og mange andre spiller fallit, minerne bliver lukket og på mange pladser er alt fabriksværk og støberier standset, hvilket sender mangen en familie i fattigdom."*

I januar 1894 skrev Petrea atter til sin onkel og tante: "Vi er raske. Fader er da oppe af sengen, han er da nogen lunde, jeg er også rask, jeg har ellers været syg, en lang stund. Broder Johan går i skole hver dag, og om søndagen går han i søndagsskole. Vi har ikke mange folk, vi har bare 6 faste bordere [lejere/logerende, red.], men så kommer der altid nogle hver dag og spiser middag, jeg gør selv kogning og så har vi én pige til at passe bordet, i sommer havde vi mange. Vi havde engang i sommer 55 mand, da vartede jeg op ved bordet. Jeg var så træt, at jeg næppe kunne gå sommetider. Vi var bare to piger, jeg måtte springe hele tiden, men de stoppede ikke så længe, men det mindste vi havde, var dog en 20 mand. Det syntes jeg var ingenting. Til sidst fik vi en anden pige, så skulle hun da varte op ved bordet, så skulle jeg være fri lidt, men det kunne hun ikke, så måtte jeg begynde igen. Så skulle hun hjælpe til ude i køkkenet."

Erik var altså hotelvært. På det tidspunkt, hvor Petrea skrev brevet, har han dog solgt "hotelforretningen". Det ved vi fra Jacobs brev sendt 14 dage tidligere. Og Petrea, som nu var 17 år, har haft nok at rive i. Det er mærkeligt, at Petrea ikke kommen-

terede dette, eller at hun var flyttet. Hendes far havde nemlig lejet et hus langt nede i Crookston. Men hun havde selvfølgelig andre ting at tænke på:

*"Jeg synes ikke, vi har haft nogen jul her. Det sagde fader også. Jeg kan nok se, at de er borte, som har opmuntret os. Vi må selv holde jul. Ja tænk, hvilken glædelig jul har de kære ikke, som i det gamle år var gået hjem til Jesus. Oh, hvilken stor flok står nu og venter efter os. Julen var mig så tung, kære onkel og tante, jeg glemmer aldrig min kære moder som for flere år siden er gået hjem til sin frelser med sine 3 små. Det er så hårdt at tænke på, men så er de jo alle så godt forvarede, at det er synd at ønske dem tilbage, som har det så godt, men jeg håber at vi alle skal samles med dem igen i himmelen i en evig fryd og glæde, ja, kære onkel, fader har dog aldrig været så dårlig før, som han er i vinter. Mon han også snart skal forlade os? Han siger selv, at han tror ikke, han kan stå det [igennem, red.] længe, men det er jo også hårde dage for ham at gå og være syg bestandig. Han sørger meget over sin Kristina og de små børn. Hvordan er det med Kristinas moder, sørger hun lige så meget endnu? Ved hun om, at Peter er i live? For det er han da, for Jacob har fået brev fra ham."*

Petrea lovede at sende et portræt hjem. Kristina, Petreas stedmor, var formentlig også fra Agtrup. Men hendes og broderen Peters historie har jeg ikke undersøgt. Man bør blot være opmærksom på, at Jens havde en søster, som hed Kristina.

Erik Lampe havde det virkelig ikke godt. Han døde den 3. november 1894 fire dage efter, at Petrea var fyldt 18. Den 2. februar 1895 skrev Jacob til Marie og



Peter Beck. Petreas onkel i Agtrupskov.  
Foto: Privateje.

Peter i et brev fra Crookston, at Petrea "staar alene i denne forføriske verden". Han kalder hende for øvrigt "Trea".

### **Petrea lærer at sy**

Akkurat samme dag skrev Petrea, at hun var begyndt at gå på "syshoppen". Hun ville lære at sy og blive lige så god til det, som moderen var. Hun fandt

det mærkeligt, at hun ikke længere havde sit hjem i Crookston, men til gengæld var hun glad for, at faderen nåede at blive omvendt. Og så skulle hun hilse fra Jens' Katherine.

Det kom ikke til at gå så godt igen med syningen, fortæller hun i et brev fra den 12. juli 1895 fra Erskine, hvor Katherine og Jens boede. Petrea fortalte, at hun har skrevet til Onkel Henry og Mette. Hvem de er, ved jeg ikke.

Hun havde været hos Katherine og Jens siden den 23. juni. Hun var holdt op med at sy. *"Jeg er ikke stærk nok til at udholde dette arbejde. Jeg var nede ved Kittson 7 mil fra byen, men der blev jeg syg og var syg en 3 ugers tid, men med Guds hjælp er jeg nu rask igen. [...] Jeg har altid haft en stor lyst til at sy, men mit bryst er ikke stærk nok. Jeg har altid været brystsvag. Dengang jeg var ude ved Kittson, når jeg skulle prøve en kjole på så besvimelede jeg. Jeg var så mat, så jeg kunne næsten ikke gå. Doktoren befalede, at jeg skulle tage en spadseretur hver dag og holde mig i god adspredelse. Men heroppe føler jeg mig godt tilpas. Katherine siger, at jeg er blevet fed, siden jeg kom. Jeg kommer til at blive her oppe til slutningen af august. Så skal jeg til Crookston igen og arbejde for en amerikansk familie. Jeg har arbejdet der dengang jeg gik og lærte at sy. Da var jeg der i 5 uger. Det er rigtig flinke folk. De har ingen børn. Det er bare konens søsters datter, som stopper [bor, red.] der og går på skole [...] I kan tro kære onkel og tante, at filderne [markerne, red.] står godt. De står så frodige alle sammen her rundt. Hvis der nu ikke kom nogen haglstorm, så vil vi nok få en god avling. [...] Jens*



Muligvis det fotografi Petrea lovede at sende hjem. Fotografiet viser søskendeparret Petrea og Johan. Johan blev konfirmeret i 1896, hvor Petrea fyldte 20. Det er muligvis ved denne lejlighed at fotografiet er blevet taget. Foto: Privateje.

*holder på at sommerpløje nede på brøder [?, red.] land, men det er ellers svært vådt. Der har stået vand næsten over det hele. Jacob har været oppe og besøge os. Han kom op den 3. juli og var her en uge. Han kom just op til den 4. juli for det er jo en stor højtidsdag i Amerika. [...] Ja, sidste år den 4. juli var kære fader med os. Da jeg blev færdig med arbejdet, var jeg oppe i byen, men der kunne jeg ikke finde ham, så var der en,*

*der fortalte mig, at han var nede i skoven. Tempernes forening [formodentlig afholdsforening, red.] holdt en fest dernede. De holdt taler og sang og der havde papa siddet hele tiden og hørt på dem. Pigen som arbejdede for os var med mig og papa spenderede alle slags frugt på os. Men i år er han borte, den kære fader. Men han har det også meget bedre end vi her på jorden. Men underligt er det for mig i Crookston. Det kan I være vis på, for jeg har jo næsten aldrig været borte fra hjemmet om også der har været mørkt og tungt der mangan gang, så har den kære Gud dog også ladet lyset skinne derind igen. Jeg tror ikke broder Johan tænker så meget om de kære forældre, for han har sit hjem her hos Jenses og så skønner han ej heller så meget på det, førend han kommer ud og prøver verden. Så længe jeg er hos Jenses synes jeg, det er alt godt. Da finder jeg mig godt tilfreds, men når jeg så kommer ned til Crookston, synes jeg, at jeg er forladt af alle, men det er jeg dog ikke for Jesus er altid med mig. [...]*

*Dengang min kære fader døde, da var der altid bøn til Gud, at han måtte komme til troen på sin frelser, før han skulle forlade dette jordiske liv og jeg bad, at han måtte have barmhjertighed med mig og ikke rive ham bort om natten, for da ville jeg stå rådløs – ikke én var der rundt til hjælp. Det var franske, vi havde til naboer. Men den kære frelser har visseligen bøn hørt mig. Just som han døde, knælede jeg ned ved hans seng og bad til min Gud, men jeg faldt bevidstløs om. Da jeg vågnede var jeg omringet af folk. Broder var gået efter dem. Fader døde jo en søndag eftermiddag.”*

Den knap 19-årige Petrea skulle hilse fra alle.



I november samme år fik familien på Strårupmark atter brev fra Jacob. Her kastede han lidt mere lys over Petreas skæbne. Jens havde været i Crookston *“i anledning af onkel Eriks landlån, som blev “opbetalt”*. *Han og familien er alle friske og lille Johan er veltilfreds også. Det er en god svoger jeg har; han vil også nok høre om Jesus. [...] Jeg tror næsten at P. [etrea, red.] rejser hjem til dem i vinter. Hun ved ikke rigtig selv, hvad hun vil. Vi har begge vort hjem oppe hos svoger og søster, og vi kalder det hjem, når vi samtaler om dem.”*

#### Årsagen til Petreas færdigheder

Petrea havde med andre ord et netværk. Johan, der omtales, må være hendes bror. Sammen med Jacobs brev ligger der endnu et brev. Det er ukendt, hvem det er fra, men håndskriften er næppe Jacobs. Det er udateret og begynder således: *“Ja, min kære onkel, jeg tør love dig at række Petrea en hjælpende hånd. [...] Jeg skal hjælpe hende både i timelig og åndelig Henseende [...] Jeg havde begyndt at drage hende med ud til verdens forlystelser, men Gud ske tak og lov; det gik ikke længere som at Gud vilde det. [...] Også hun elsker Jesus og Guds børn.”*

Det næste brev fra Petrea er fra den 5. december 1896. Da befandt hun sig i Clinton i Iowa. Det er godt 600 miles sydøst for Crookston. Her var vejret betydeligt bedre end hos slægtningene nordpå. Hun fortalte, at hun havde så mange at skrive til. Hun vidste, at Jacob ofte skrev hjem. Hun havde netop fået brev fra Katherine, som havde skrevet, at Johan Lampe, Jensine og Eriks søn fra 1883, var blevet konfirmeret den 15. oktober. Hendes lillebror var ganske enkelt



Petrea og veninde. Mon de selv har syet disse flotte kjoler? Foto: Privateje.

kommet i pleje hos Katherine og Jens og var nu en stor karl (og altså slet ikke så *“lille”*, som Jacob kaldte ham). Til gengæld kunne han hverken skrive eller læse, selvom han havde haft fem til seks gange så meget skolegang som storesøster Petrea. Da hun selv gik til præst, havde hun aldrig en eneste dag til at læse i, men var nødt til at stå op klokken fire for at læse til klokken seks, så hun kunne sine lektier. Herefter fremgår forklaringen på Petreas gode danskkundskaber: Bøgerne. Undervisningen i USA var meget ringere end i Danmark, og oppe på Crookston-egnen var der ingen dansk skole. Det var

der i Iowa. Men hun lærte sig selv at skrive dansk ved at læse dansk. Hun mente i øvrigt, at hun var rask. Men hun kunne ikke rigtig tåle tungt arbejde såsom storvask og stryging.

Hun skrev også denne gang til onkel og tante på Strårupmark og omtalte, at hun havde fået brev fra tante Ankjestic (Anna Kirstine), som var min oldemor i Agtrup.

Petreas kusine, Magdalene, min mormors lillesøster, som blev født i 1880, og som havde gået til hånde hos Peter og Marie, var nu kommet ud at tjene.

Petrea ville gerne, sådan som mange af hendes bekendte havde valgt at gøre, besøge hjemlandet, men hun troede ikke, at hun kunne finde sig i at blive derhjemme for bestandig. Hun skulle selv holde jul hos fremmede, men hun skrev *"Herren er mig dog lige nær han er min hjælp min støttestav"*.

### **Petreas sygdom**

Få uger senere skrev Jacob til sin onkel. Han omtalte, at *"Min elskede moder er en af de mest trofaste og bedst vedholdende brevskrivere, jeg nogensinde har kendt, og hendes breve er fulde af trøst og opløftelse i ånden og for det åndelige Liv."* Han hilste fra Petrea, som havde skrevet til ham, at hun var syg og atter ville komme til Crookston. Selvom der var meget koldere i Crookston end i Clinton, ville Jacob ikke risikere, at hun skulle blive sengeliggende blandt fremmede.

Spørgsmålet er, om Petrea nu også var så rask, som hun skrev de få uger tidligere. Udsigterne var i hvert

fald ikke lyse ifølge Jacob: *"Vær forvisset om at jeg skal gøre alt for hende som nogen menneskelig magt kan gøre, men du ved, min elskede Onkel, at vi kan gøre kun så grumme lidet. [...] Jeg beder dig om at skrive til Trea naar og så ofte som du har tid og lejlighed."* Det gik ned ad bakke for Petrea. Hun havde i sit andet brev fortalt om sygdommene kopper, tæring og noget hun kalder *"healse syge"*. Især i det nordlige Minnesota skulle disse sygdomme have hærgnet på den tid.

### **Petreas syn**

Jacob skrev i slutningen af 1897 til onkel Peter: *"End-og tanken om at miste min Petrea, har gjort mig mange sorger i fordums tider. Jeg syntes at kunne tåle alt, kuns ikke dette. Nu har jeg derimod forvisningen om, at hun snart skal afløses fra dette jordiske; men her er en anden forvisning, nemlig at hun går til et bedre hjem og en bedre brudgom [...] og nu har jeg kraft til at sige tak Herre, for alt ogsaa for dette, at have skånet os og andre for mange uforsete sorger i den uvisse fremtid, og tak især fordi vi begge er ført ind under Guds varetægt og har fået fred med ham."*

Onklen skulle bare se, hvor tålmodig Petrea var med sine smerter. Hun smilte gennem tårer. Da Jacob var hos hende et par måneder tidligere, havde hun en af sine *"ture"*. Han fik hende efter hendes eget ønske rejst op i sengen, hvorefter hun smilede og lo og fortalte, at hun så både sin mor og Jesus og en pæn trappe. Dagen efter kunne hun selv berette for Katherine, hvad hun havde set. Petrea havde under sin sygdom atter opholdt sig hos Katherine og Jens, for Jacob skrev, at han var ventet derop, når Johan

var rejst efter at have været på ferie tre til fire dage. *"I sommers var det godt, da kunne jeg gå opover søndag, nu derimod vil det tage 3 fulde dage."*

Petrea døde cirka tre måneder senere. Crookston Daily Times bragte den 2. marts 1898 en lille notits om hendes død: *"Miss Petrea Lampe, a young lady aged 21 years who has until recently made Crookston her home, died at Erskine yesterday. Miss Lampe's parents have both died within the past year or two of consumption, which was the cause of her death also. She was a lovable young lady and during her sickness bore herself with patience and Christian fortitude."*<sup>1</sup> Petrea døde altså af tuberkulose.

### **Katherines skæbne**

Da Petrea døde i marts 1898, havde Katherine opholdt sig i USA mere end halvdelen af sit liv. Desværre ved vi alt for lidt om det liv, hun levede. Hun og Jens fik fem børn. Det første barn, Anna, døde tre måneder gammel i 1886. Peter blev født den 29. januar 1890. Han blev far til Kenneth Petersen, hvis søn Leon Peterson stadig bor i Minnesota, og som var min chauffør under mit besøg i Erskine i 1992. Peter døde den 20. april 1957.

Katherines tredje barn, Anne Jensine Petersen, blev født den 13. marts 1893. Hun døde som 28-årig i 1921. Formentlig barnløs. To år senere blev Marie Kirstine Freiberg født. Hun adopterede Mary Jane, som jeg besøgte i Crookston i 1992, og som ikke var særlig meddelsom. Jeg mødte i stedet en mur af tavshed. Det var rigtig ærgerligt, når man var kom-

met så langt og nu endelig stod i hendes stue. Christian Petersen kom til verden den 1. november 1898, men forlod den igen den 3. september 1921. Han omkom ved et vådeskud.

Katherine selv kom ikke til at opleve børnenes tragiske skæbner. Hun døde nemlig i barselssengen den 27. juni 1904. Dødsårsagen var fødekrampe (eklampsi). Jens sad tilbage med fire børn. Den ældste, Peter, var kun 14 år. Christian var endnu ikke fyldt seks. Hvad skulle Jens stille op? I Crookston boede svoger Jacob, som havde besøgt Agtrup i 1901, og som herefter var blevet gift med Emma, som var højgravid med Myrtle, da Katherine døde. Der var nok ikke så megen hjælp at hente. Jens måtte ud på ægteskabsmarkedet og blev derfor gift med Anna. Han døde 94 år gammel i Erskine den 16. juni 1955.

### **Noter**

1. "Frøken Petrea Lampe, en ung kvinde på 21 år, som indtil for nylig har haft sit hjem i Crookston, døde i går i Erskine. Frøken Lampes forældre er i løbet af de sidste par år begge døde af tuberkulose, som også var årsagen til hendes død. Hun var en elskelig ung kvinde, der gennem sin sygdom udviste tålmod og kristen tapperhed."